גזירה עליתא דשישא אטו עיליתא דעלמא. והא דקאמר בסוף המצניע (לקמן דף לה. וש"נ) אמימר שרא זלזלא במחוזא ומפרש דטעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשווויי גומות הכא ליכא גומות ומפרש בקונטרס דכולה מחוזא רצפה היתה[א] התם אין לגזור מחוזא אטו שאר עיירות אבל בעיר אחת גזרינן עליה זו אטו עליה אחרת: **ה"ג מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה מותר.** ול"ג ד"ה אסור דבפרק כל שעה (פסחים דף כה: וש"נ)[ב] משמע דטעי שרי היכא דלא אפשר מהיכא דאפשר[ג]:

ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה וכו'. [ד]וצענין דלא הוי פסיק רישיה כגון שהוא לנוח מלנוחים אחרים להגין עליו מפני החמה ומפני הגיעה: שהמרו הניחו בקופסא דברי הכל טמא לא נחלקו אלא שתלאו במגוד או שהניחו לאחורי הדלת ר' אליעזר סבר [א]מדלא זרקו באשפה דעתיה עילויה ומאי [ו] קרי ליה שלא מן המוכן דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ור' יהושע סבר מדלא הניחו בקופסא בטולי בטליה ומאי קרי ליה מוכן דלגבי אשפה מוכן הוא ור' עקיבא בתלאו במגוד סבר כרבי אליעזר בהניחו אחורי הדלת סבר לה כרבי יהושע [ו]והדר ביה ר"ע לגביה דר' יהושע ממאי אמר רבא מדקתני פתילת הבגד מאי איריא דתני פתילת הבגד ליתני פתילה של בגד מאי פתילת הבגד דעדיין בגד הוא: **מתני'** [ב]לא [ג]יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפילו היא של חרס ורבי יהודה מתיר אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהוא כלי אחד [ד]לא ימלא אדם קערה של שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת ורבי יהודה מתיר: **גמ'** וצריכא דאי אשמעינן שפופרת של ביצה בהא קאמרי רבנן דכיון דלא מאיסא אתי לאסתפוקי מינה אבל של חרס דמאיסא אימא מודו ליה לרבי יהודה ואי אשמעינן של חרס בהא קאמר רבי יהודה אבל בההיא אימא מודי להו לרבנן ואי אשמעינן הנך תרתי בהני קאמר רבי יהודה משום דלא מיפסק אבל קערה דמיפסקא אימא מודי להו לרבנן ואי אשמעינן בההיא בההיא קאמרי רבנן אבל בהני תרתי אימא מודו לרבי יהודה צריכא: ואם חברה היוצר מתחלה מותר וכו': תנא אם [ה]חברה בסיד ובחרסית מותר והאנן יוצר תנן מאי יוצר כעין יוצר: [ו]תניא א"ר יהודה פעם אחת שבתינו בעליית בית נתזה בלוד והביאו לנו שפופרת של ביצה ומלאנוה שמן ונקבנוה והנחנוה על פי הנר והיה שם ר"ט וזקנים ולא אמרו לנו דבר אמרו לו [ז]משם ראיה שאני בית נתזה דזריזין הן אבין ציפוראה גרר ספסלא בעיליתא דשישא לעילא מרבי יצחק בן אלעזר א"ל אי שתוקי לך כדשתיקו ליה חבריא לר' יהודה נפיק מיניה חורבא [ח]גזירה עליתא דשישא אטו עליתא דעלמא ריש כנישתא דבצרה גרר ספסלא לעילא מר' ירמיה רבה א"ל כמאן [ט]כר"ש אימר דאמר ר"ש בגדולים דלא אפשר בקטנים מי אמר ופליגא דעולא דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה מותר מתיב רב יוסף [י]ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ קתני גדולים וקתני קטנים קשיא לתרווייהו עולא מתרץ לטעמיה ור' ירמיה רבה מתרץ לטעמיה עולא מתרץ לטעמיה מטה דומיא דכסא ור' ירמיה רבה מתרץ לטעמי' כסא דומיא דמטה [יא]מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן והא הכא דאפשר למיעבד כצנועין דכי קטנים דמי וכי [יב]לא מתכוין שרי ר"ש לכתחלה תיובתא דר"י רבה [יג]תיובתא: **מתני'** [יד]המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נכרים ומפני ליסטי' מפני רוח רעה מפני החולה שיישן פטור כחם על הנר כחם על השמן כחם על הפתילה חייב [טו]רבי יוסי א) פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם: גמ'

(ישעיה לד): **כר' שמעון.** דאמר גורר אדם: **דלא אפשר.** אלא בגרירה שאין יכול ליטלן בידו: **מחלוקת בקטנים.** ואע"ג דאפשר בטלטול שרי רבי שמעון הואיל ואין מתכוין לחריץ ורבי יהודה סבר כיון דאפשר אסור: **קפני קטנים.** כסף. ורבי יהודה פליג עליה דתנן במסכת ביצה [נג:] רבי יהודה אומר כל הכלים אין נגררים דאי לאו משום פלוגתייהו למה לי למיתני גדולים השתא קטנים שרי רבי שמעון גדולים מיבעיא אלא תנא קטנים משום ר' שמעון ותנא גדולים משום רבי יהודה: **דומיא דכסא.** קטנים והא הוא דאסר רבי יהודה אבל בגדולים שרי: **כסא דומיא דמטה.** גדולים והא הוא דשרי רבי שמעון אבל בקטנים אסר: **מוכרין כדרכן.** כסות של כלאים לוכשו בשוק כדי להראותו למוכרו דלא אסרה תורה אלא לגיסה שהיא להתחמם כדרך כל הלובשים והעולה דומיא דלגיסה נמי דמיתהני בה: **ובלבד שלא יתכוין בו.** ור' שמעון הוא דאזיל בתר כוונה: **והצנועים.** כשרים שמרמיקין עצמן מכל לזות שפתים: **והא הכא דאפשר.** לכל אדם למעבד שלא על ידי איסור ואפילו הכי שרי: **מתני' מפני נכרים.** כגון פרסיים שהיה להם יום חג שאין מניחין אור אלא בבית עבודת אלילים שלהם: **ומפני הליסטין.** שלא ירמו שיש שם אדם ויבאו עליו: **ומפני רוח רעה.** [ט]שהאה עליו וכשאינו רואה נוח לו: **פטור.** **וגמרא** מפרש לטולה: **כחם על הנר.** שראוהו שמתקנלקל וחם עליו וכבה את הפתילה: **הנר.** קרוייזי"ל: **חייב.** **וגמרא** [לקמן נ.] מפרש לה: **פוטר בכולן.** מפרש בגמרא (דף לא:): **שהוא עושה פחם.** בכיבוי זה והוי מלאכה הצריכה לגופה כדאמר בגמרא [שם]: גמ'

[זרוע] הוה. **תנא** [תוספתא פ"ב] נותנין טיט או חרסית תחת [הנר], או גרגיר מלח או גרוס של פול ערב שבת מבעוד יום ע"פ הנר להיות שוהה. **אבין** ציפוראה גרר ספסלא בעיילה דשישא לעילא מר' יצחק בן אלעזר. אמר ליה אי שתוקי לך כי האי דשתקו ליה חבריא לר' יהודה בשפופרת של ביצה ונפיק מינה חורבא דהוראה להיתר לאו שפיר עבדת דמשכת ספסלא גזירה עליתא דשישא דלית בה חריץ אטו עליתא דעלמא. **ריש כנישתא דבצרה גרר ספסלא לעילא מר' ירמיה רבה.** א"ל כמאן כר' שמעון, איאמר דשרי ר' שמעון בגדולים דלא איפשר להגביהן, בקטנים דאיפשר להגביהן מי אמר. עולא אמר מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל מותר. ומותבינן לתרווייהו מהא, ר' שמעון אומר גורר אדם מיטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. הנה קתני מטה דהיא גדולה וקתני כסא וספסל שהן קטנים, מכלל דפליגי בקטנים ובגדולים, קשיא לתרווייהו. **ופריק** ר' ירמיה רבה כסא וספסל גדולים הן דומיא דמיטה. עולא מפרק לטעמיה מיטה קטנה שיכול להגביהה דומיא דכסא וספסל. **מתיב** רבא מוכרי כסות של כלאים מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, שאם יתכוין נמצא נהנה מן הכלאים ואסור, והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן כדי שלא יהא כלאים עולה על גופן כלל, והא הכא דאיפשר למעבד כצנועים כי היכי דאיפשר להגביה כלים וכי לא מכרין קא שרי רבי שמעון בהלאה עליהן. תיובתא דרבי ירמיה רבה תיובתא. **מתני' המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני גוים כו'.**

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פכ"ג מהל' כלים הלכה כב:
קא ב מיי' פ"ח מהל' שבת הל' יב טוש"ע ס"ח סי' רסה סעיף ג:
קב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
קג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
קד ה מיי' פ"י מהל' כלאים הל' טו סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' שא סעיף ו:
קה ו מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף ח:
קו ז ח מיי' פ"ח שם הלכה ז ופי"ב הלכה ב סמג שם טוש"ע א"ח סימן רמח:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' ואמאי קרי ליה שלא וכו' ואמאי קרי ליה מוכן: (**ב**) רש"י ד"ה ואמאי קרי ליה שלא: (**ג**) ד"ה ואמאי קרי ליה למגוד:

מוסף רש"י

ואפילו היא של חרס. אותה שפופרת, דמאיסא, אפילו הכי אסור דילמא אתי למיכל מינה, ותניא (ביצה כב.) הנותן שמן לגר חייב משום מבעיר ומסתפקך ממנו חייב משום מכבה (לעיל כב.), **משם ראיה.** דתמיה (סוכה כח.), **מוכרי כסות מוכרין בדרכן.** מעוטפים בכסות כלאים (פסחים כז.) **ופליגי** על כלאים לוכשו להרגלותו בשוק, **ובלבד שלא יתכוין.** **להנאת חמום** (לקמן מז.) **לו:** **להנאת לגיסה** (פסחים שם). **והצנועים.** פרושים שמתרחקים מן הכיעור ומן הדומה לו (שם).

תוס' ישנים

א) אע"ג דר' יוסי אית ליה להגעה לגלו יאסר בכיבוי מודה דחייב אף בפני עצמו כדתנן בפרק כלל גדול, ופוג אמר מהר"מ דמהר"מ אמר דבסי' אסף אבל בהדיא פוטר רבי יוסי בהגעה ומחייב בכיבוי:

מוסף תוספות

א. ואמאי לא גזר אטו היכא דאיכא גומות כדגזר הכא ר' יצחק. ריטב"ם. ב. גבי הנאה הבאה לו לאדם בע"כ, ליכא מאן דאסר כלל אליבא דר"ש בדלא אפשר ולא מכוין. ריטב"ם. ג. וגדולים היינו לא אפשר. תוס' פסחים כה: ד"ה אבל. ד. אע"ג דמודה ר"ש בפסיק רישי' ולא ימות, הכא, רפב"ם.

רב נסים גאון

מותיב רבא מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. זו המשנה שנויה בפרק ט' דמסכת כלאים בסוף המסכת לפי שאמרו קודם לכן אין יראי לכלאים כו', והצרכו להתיר לאלו דברים הוזק דגלים בהם, ובלבד שלא יתכוונו בהם להרחיק הזק החמה בעת החום, **והזק הגשמים** בעתם. וכמוהו התירו לתופרים כמו ששנינו תופרי כסות תופרין כדרכן כו'.

מסורת הש"ס

(**א**) [לקמן מז.], **ב)** פסחים יח., **ג)** תוספתא פ"ב ע"ש, **ד)** [לקמן פב. כרכות יא., עירובין יג: מה. פז. כ"ב כד: סוכה כז: יד: כח. נא: לו: לח, מנחות מ: יומא סז: קד: כ"מ פג. כ"ג קנו: ע"ז כד. מא: מנ. מד. סנהדרין יב. מנחות כח: בכורות מה: חולין מ: ערכין לא. נדה נ: סא.], **ה)** [לקמן מא: וש"נ], **ו)** לעיל כב. לקמן מו: ביצה כג: [תוספ' ביצה פ"ב] פסחים קא. מנחות מא:, **ז)** כלאים פ"ט מ"ט לקמן מו: פסחים סז., **ח)** [עיין תוספות פסחים כה: סד"ה לא אפסר], **ט)** [ע"ז מ.], **י)** ס"ל מרבה שחורה,

גליון הש"ם

גמ' גזירה עליתא דשישא. עיין לקמן דף קנא ע"ב: תוס' ד"ה גזרה וכו' **אטו** עליתא אחרת. ועי' לקמן דף קנא ע"ב ברש"י ד"ה קרקע:

לעזי רש"י

קיבול"א. יתד. וז. זיז. קרוייזי"ל [קרוישו"ל]. מנורה.

רבינו חננאל

הניחו בקופסא דברי הכל טמא, כי פליגי בשתחבו בבגדו או בשהניחו אחורי הדלת, רבי אליעזר סבר מדלא זרקו לאשפה דעתיה עילויה לפיכך הוא טמא ואמאי קרי ליה אינו מוכן דלגבי קופסא לאו מוכן הוא. ורבי יהושע סבר כיוון שלא הניחו בקופסא בטליה הלכך טהור הוא, ואמאי קרי ליה מוכן דאחורי הדלת או תחוב בבגדו לגבי אשפה מוכן הוא. ור' עקיבא מספקא ליה בתחבו בבגדו סבר לה כר' אליעזר שהוא טמא, בהניחו אחורי הדלת סבר לה כר' יהושע. והדר ביה ר' עקיבא לגבי ר' יהושע ואמר אפילו התחובה בבגדו טהור ממאי מדקתני במתניתין פתילת הבגד ולא קתני פתילה של בגד ש"מ דעדיין בגד הוא ותני ר' עקיבא אומר טהורה ומדליקין בה. ומאן דחזא רב המנונא דאייתי ראיה משלשה על שלשה מוקים לה לפתילה דקתני במתני' פתילה שיש בה פחות משלשה והא דחזיה היא דהכי קתני ר' עקיבא אומר טהורה. ומשנה שלימה שנינו מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעטה טהורה אבל שלשה על שלשה שנתמעטה אע"פ שטהר מן המדרס טמא בכל הטומאות, אלא [פחות] משלש הוא, וכיון דאוקימנא רב אדא בשלש אוקימא רב המנונא בפחות משלש. והאי (דקתני) [דקאמר] שלשה דהכנת מטליות בהדיא [בפחות] משלשה קתני לה והוא הדין לפחות מג' ט). **והלכתא** כר"ע דקאי ר' יהושע כוותיה דהא הדר ביה ר' עקיבא לגבי דר' יהושע וכן מפורש בברירה. **מתני' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה כו'.** ופשוטה היא זו השפופרת של חרס. תנא אם חיברה זו השפופרת של חרס בסיד ובגפסים כעין היוצר מותר. **תנא** א"ר יהודה פעם אחת שבתנו בעליית בית נתזה בלוד והבאנו שפופרת של ביצה, ומלאנוה שמן ונקבנוה והנחנוה ע"פ הנר, והיה שם ר' טרפון והזקנים ולא אמרו לנו דבר. אמרו לו משם ראייה מפני כי [בית] נתזה (זהיר)

ט) עי' גריי"ף שפתמ.

גמ' מדקתני סיפא. כתם על הנר כו' חייב חטאת אם שהוא שבת או סבר שביבוי מותר בשבת: **ש"מ ר' יהודה היא.** דאמר ט) מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה דביבוי זה אין צריך לגופו אלא לצורך דבר אחר שלא תלבן הפתילה או שלא יפקע הנר ואין לך ביבוי הצריך לגופו אלא ביבוי של פתילה שהביבוי נעשה להאחיז בו האור מהר כשילבה להדליקו. וסיון דרבי יהודה היא דיש"ס דפטר משום חולה וה"ה לשאר פטורי דמתניתין: **מ'.** דאית בהו סכנת נפשות ומשום פקוח נפש אדי

גמ' מדקתני סיפא חייב ש"מ ר' יהודה היא רישא במאי עסיקנא אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה ואי בחולה שאין בו סכנה חייב חטאת מיבעי ליה לעולם בחולה שיש בו סכנה [א]ובדין הוא דליתני מותר ואיידי [ב]דבעי למתני סיפא חייב תנא נמי רישא פטור והדתני רבי אושעיא אם בשביל החולה שיישן לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור ההיא בחולה שאין בו סכנה ורבי שמעון היא: שאול [ג]בשאילה זו לעילא מר' תנחום דמן נוי מהו לכבות בוצינא דנורא מקמי באישא בשבתא פתח ואמר אנת שלמה אן חכמתך אן [ד]סוכלתנותך לא דייך שדבריך סותרין דברי דוד אביך אלא שדבריך סותרין זה את זה דוד אביך אמר [1]לא המתים יהללו יה ואת אמרת [2]ושבח אני את המתים שכבר מתו וחזרת ואמרת [3]כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת לא קשיא הא דקאמר דוד לא המתים יהללו יה הכי קאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות קודם שימות שכיון שמת בטל מן התורה ומן המצות ואין להקב"ה שבח בו והיינו דאמר ר' יוחנן [ה]מאי דכתיב [4]במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות ודקאמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו שכשחטאו ישראל במדבר עמד משה לפני הקב"ה ואמר כמה תפלות ותחנונים לפניו ולא נענה וכשאמר [5]זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך מיד נענה ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו דבר אחר מנהגו של עולם שר ב"ו גוזר גזרה ספק מקיימין אותה ספק אין מקיימין אותה ואם תמצי לומר מקיימין אותה בחייו מקיימין אותה במותו אין מקיימין אותה ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים וגו' ד"א ושבח אני וגו' כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [6]עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו אמר דוד לפני הקב"ה [7]רבונו של עולם מחול לי על אותו עון אמר לו מחול לך אמר לו עשה עמי אות בחיי אמר לו בחייך איני מודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע [8]כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכנים ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה אמר שלמה עשרים וארבעה רננות ולא נענה פתח ואמר [7]שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד רהטו בתריה למיבלעיה אמרו [8]מי הוא זה מלך הכבוד אמר להו ה' עזוז וגבור חזר ואמר [9]שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה ולא נענה כיון שאמר [10]ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עון ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו [9]והיינו דכתי' [11]ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו וילכו לאהליהם שמצאו נשותיהן בטהרה שמחים שנהנו מזיו השכינה וטובי לב שנתעברו נשותיהן של כל אחד ואחד וילדה זכר על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו (ולישראל עמו. לדוד עבדו) שמחל לו על אותו עון ולישראל עמו דאחיל להו עון דיום הכפורים ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [12]הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם הודיעני ה' קצי אמר לו גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם ומדת ימי מה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם ואדעה מה חדל אני אמר לו [ו]בשבת תמות אמות באחד בשבת אמר לו כבר הגיע מלכות שלמה בנך [ז]ואין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא אמות בערב שבת [ח]אמר לו [13]כי טוב יום בחצריך מאלף [ט]טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח כל

ההוא מרבנן ורבי (עקיבא) [יעקב] שמיה מסתברא דהרחצת כל גופו, דאי סלקא דעתך הרחצת מילה עצמה, מי גרע מחמין שעל גבי מכה בשבת דאמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת. מתקיף לה רב יוסף ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת. מתקיף לה רב דימי ומאי דהכא בחמין שהוחמו בשבת פליגי, דילמא בחמין שהוחמו מערב שבת פליגי. אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה וקדים ושני ליה רב יוסף מפני שסכנה היא לו. כי אתא רבין אמר ר' אבא אמר רבי אלעזר ואמרי לה אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן הלכה כרבי אלעזר בן עזריה. בין בחמין שהוחמו בשבת ובין בחמין שהוחמו מערב שבת, בין בהרחצת כל גופו ובין בהרחצת מילה, מפני שסכנה היא לו. ואלו העיקרים אמרו [והקשו] ובחולה שיש בו סכנה מותר מיבעיא ליה. ובמסכת ע"ז תמצא כמו אלו העיקרים רבים. **ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות מעצמו לישראל.**

הרי אנו מזכירין מהן מה שיזדמן לנו, במסכת דיבמות אמרינן בפרק הערל [דף עם] **אמרו ונתינים הרוג גזר עליהן, משה גזר עליהם מחושב עצוץ עד שואב מימין.** ובמסכת ברכות בפרק שלשה שאכלו כאחת אמר רב נחמן משה תיקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להן המן. ובמסכת מגילה בפרק בני העיר [דף לב] **תנו רבנן משה תיקן להן לישראל שיהו קורין ודורשין בעניינו של יום.** ובפרק יוה"כ [יומא דף עה] **משה תיקן להם זמן סעדה.** (ובפרק) [ובמסכת] **תענית** [דף כז] [בפרק] **בג' פרקים בשנה משה תיקן להם לישראל שמונה משמרות ארבע מאלעזר וארבעה מאיתמר. בשלמא לדוד עבדו שמחל לו הקב"ה על אותו עון, אלא לישראל עמו מאי היא שמחל להם, עון יום הכפורים.** תמצא פירושו בפרק משקין בית השלחין [מו"ק דף פ] **אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן אותה שנה לא עשו ישראל צום הכפורים.**

ט) [שיריזין טו]. פסחים ז: יומא לא. קב. כתובות 5. נדרים כח: עב. מוד כא: ס"ק מט. לד: ב"מ מב. סנהדרין נז. זבחים 5ח: חולין קח. קט: בכורות מז:[,]. ב) [מרגוס חוקלוס של בתמכה ומפוצה בחוכמתא ובסוכלתנו בפ' תפלא]. ג) [נקמן קנא: ע"ש ולא] מסביל ותבין בכ"ש דהכא ד"ה לאמר רבי יוחנן וכו' נדה קא:[,]. ד) סנהד' קז: ע"ש. ה) מ"ק ט„. ו) [עי' תוספות מגיבה ח. ד"ה לף לף עלמת ה'], ז) [בכרכות מח: מ"ק כא. יומא לא: תענית ה:[,]. ח) [מכות י,]. ט) [עי' תוספות לנקמן לד. ד"ה לא המתים]. י) [נקמן 35:[,]. כ) [ל"ע אחר ד"ה וחזרת]. ל) משנה דבכורות דכ"ש ע"פ אינה לשיקר. כ"ש בכתבות אור פ' שמיני. מ) [מלכים ח ח]. נ) ל"ח קלי מגן שנתו מדת ימי בחיים יום בשנה לדעת מגן ימי שלמי מתקיים בשנה אחתוגם כל"ל רש"ל.

רבינו חננאל

אוקימנא למתני' כרבי יהודה ובחולה שיש בו סכנה שאם יראה אור הנר יומת. והוא הדין לכל הזכורין במשנתנו, ובדין הוא דליתני מותר ואיידי דתני סיפא בכחם חייב, תני רישא פטור דמשמע פטור אבל אסור, ואינו אלא פטור ומותר. **והא** דתני רבי אושעיא אם בשביל שיישן חולה לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור, ההוא בחולה שאין בו סכנה, ואליבא דרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין פטור[ל]. **נשאלה** שאלה זו לפני ר' תנחום דמן נוי שם מקום מן העיירות, מהו לכבות בוצינא דנהורא מקמי באישא שבשתא, פי' באישא שכיב מרע: **פתח** ואמר אנת שלמה אן הוא חוכמתנותך וסוכלתנותך לא דייך שדבריך סותרין דברי אביך כו'.

ל) עי' בכתובות כ' ב' וכתובות עם.

תורה אור השלם

1 לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ
וְלֹא כָּל יֹרְדֵי דוּמָה:
תהלים קטו יז

2 וְשִׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת הַמֵּתִים
שֶׁכְּבָר מֵתוּ מִן הַחַיִּים אֲשֶׁר
הֵמָּה חַיִּים עֲדֶנָה:
קהלת ד ב

3 כִּי מִי אֲשֶׁר יְחֻבַּר אֶל כָּל
הַחַיִּים יֵשׁ בִּטָּחוֹן כִּי לְכֶלֶב
חַי הוּא טוֹב מִן הָאַרְיֵה
הַמֵּת:
קהלת ט ד

4 בַּמֵּתִים חָפְשִׁי כְּמוֹ
חֲלָלִים שֹׁכְבֵי קֶבֶר אֲשֶׁר לֹא
זְכַרְתָּם עוֹד וְהֵמָּה מִיָּדְךָ
נִגְזָרוּ: תהלים פח ו

5 זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ וַתְּדַבֵּר
אֲלֵהֶם אַרְבָּה אֶת זַרְעֲכֶם
כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם וְכָל הָאָרֶץ
הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן
לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם:
שמות לב יג

6 עֲשֵׂה עִמִּי אוֹת לְטוֹבָה
וְיִרְאוּ שֹׂנְאַי וְיֵבֹשׁוּ כִּי אַתָּה יְיָ עֲזַרְתַּנִי וְנִחַמְתָּנִי: תהלים פו יז 7 שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: תהלים כד ז 8 מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְיָ עִזּוּז וְגִבּוֹר יְיָ גִּבּוֹר מִלְחָמָה: תהלים כד ח 9 שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְשֹׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְיָ צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה: תהלים כד ט-י 10 יְיָ אֱלֹהִים אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ זְכָרָה לְחַסְדֵּי דָוִיד עַבְדֶּךָ: דברי הימים ב ו מב 11 בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוּבֵי לֵב עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: מלכים א ח סו 12 הוֹדִיעֵנִי יְיָ קְצִי וּמִדַּת יָמַי מָה הִיא אֵדְעָה מָה חָדֵל אָנִי: תהלים לט ה 13 כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצֶרֶיךָ מֵאָלֶף בָּחַרְתִּי הִסְתּוֹפֵף בְּבֵית אֱלֹהַי מִדּוּר בְּאָהֳלֵי רֶשַׁע: תהלים פד יא

עין משפט נר מצוה

קו א ב מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ב טוש"ע א"ח סימן רעח:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לעילא מר' תמוס וכו' הס"ס והמקבל. נ"ב ע"ל בפ' ר"ש דף פ"ח ע"א פי' בדרך אמר:

גליון הש"ס

גמ' טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה. ומיהו' פ"ז דבכורות איתא מביני עלי משפטו ולקה שאתה עוסק יותר מקרבנות:

רב נסים גאון

[ש"מ ר' יהודה היא]. כלומר הדבר שנאמר לדעת ר' יהודה שהיה סובר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, וכבר הקדמנו פירושו בפרק הראשון.

[רישא] במאי עסקינן אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה. והעיקר דליתה הוא דאמר הכתוב (ויקרא יח) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ובפרק יום הכפורים (יומא דף פה) אמרו וכבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך, ולוי הסדר רישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהם, ונשאלה שאילה זו לפניהם מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת. נענה רבי ישמעאל ואמר (שמות כב) אם במחתרת ימצא הגנב. ולאחר דברייו אמר רב יהודה אמר שמואל אי הויא התם הוה אמינא מילתא דעדיפא מכולהו וחי בהם ולא שימות בהם. אמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבד מדשמואל דלית ליה פירכא וכו'. וכבר אמרו קודם (שם דף פב) שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים. **ובפרק** מפנין (דף קכט) אמרו מר זוטרא מתני לקולא, טעמא דאמרה אין צריכה הא סתמא מחללין עליה את השבת. אמר ליה רבינא למר(מר) הלכתא כמאן, אמר ליה כמר זוטרא שספק נפשות להקל. **ואמרו** (שם) אמר רב יהודה אמר שמואל עושין מדורה לחיה בשבת, סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא. איתמר אמר ר' חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז. ושנו במשנה (פרק ר"א דמילה דף קכד) **רבי** אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. ואמרו בתלמוד כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר הלכה כרבי אלעזר בן עזריה. הוו בה במערבא הרחצת כל גופו או הרחצת מילה עצמה. אמר להו

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

כל יומא דשבתא הוה יתיב וגרים כולי יומא ההוא יומא דבעי למינה נפשיה קם מלאך המות קמיה ולא יכיל ליה דלא הוה פסק פומיה מגירסא אמר מאי אעביד ליה הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני נפק למיחזי הוה סליק בדרגא איפחית דרגא מתותיה אישתיק ונח נפשיה שלח שלמה לבי מדרשא אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים מה אעשה שלחו ליה [6]חתוך [א]נבלה והנח לפני הכלבים ואביך [ג]הנח [ב]עליו ככר או תינוק וטלטלו ולא יפה אמר שלמה [1]כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת ולענין שאילה דשאילנא קדמיכון נר קרויה נר ונשמתו של אדם קרויה נר מוטב תכבה נר בשר ודם מפני נרו של הקב"ה: אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנזוהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה תחילתו דברי תורה דכתיב [2]מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ואמרי דבי ר' יאי תחת השמש הוא דאין לו קודם שמש יש לו סופו דברי תורה דכתיב [3]סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם [ד]מאי כי זה כל האדם אמר רבי [ז](אליעזר) כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה ר' אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה שמעון בן זומא אומר לא נברא כל העולם כולו אלא לצוות לזה ומאי דבריו סותרין זה את זה כתיב [4]טוב בעם משחוק וכתיב [5]לשחוק אמרתי מהלל כתיב [6]ושבחתי אני את השמחה וכתיב [5]ולשמחה מה זה עושה לא קשיא טוב בעם משחוק טוב בעם שכועס הקב"ה על הצדיקים בעוה"ז משחוק שמשחק הקב"ה על הרשעים בעולם הזה ולשחוק אמרתי מהלל זה שחוק שמשחק הקב"ה עם הצדיקים בעולם הבא ושבחתי אני את השמחה [ג]שמחה של מצוה ולשמחה מה זה עושה זו שמחה שאינה של מצוה [ה]ללמדך [ד]שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך [ו]שיחה ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה שנאמר [7]ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' אמר רב יהודה וכן לדבר הלכה אמר רבא וכן לחלום טוב איני והאמר רב גידל אמר רב [ז]כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה שנאמר [8]שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר אל תקרי מור עובר אלא מר עובר [ח]אל תקרי שושנים אלא ששונים לא קשיא הא ברבה והא בתלמיד ואיבעית אימא הא והא ברבה ולא קשיא הא מקמי דלפתח הא לבתר דפתח כי הא דרבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבריחותא ובדחי רבנן לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא ואף ספר משלי בקשו לגנוז שהיו דבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנזוהו אמרי ספר קהלת לאו עיינינן ואשכחינן טעמא הכא נמי ליעיינן ומאי דבריו סותרים זה את זה כתיב [9]אל תען כסיל כאולתו וכתיב [10]ענה כסיל כאולתו לא קשיא הא בדברי תורה הא במילי דעלמא כי הא דההוא דאתא לקמיה דרבי אמר ליה אשתך אשתי ובניך בני אמר ליה רצונך שתשתה כוס של יין שתה ופקע ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא אמר ליה אמך אשתי ואתה בני אמר ליה רצונך שתשתה כוס של יין שתה ופקע אמר רבי חייא אהניא ליה צלותיה לרבי דלא לשוייה בני ממזירי דרבי כי הוה מצלי אמר [ט]יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתצילני היום מעוי פנים ומעוזות פנים בדברי תורה מאי היא כי הא דיתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידה אשה [י]שתלד בכל יום שנאמר [11]הרה ויולדת יחדיו ליגלג עליו אותו תלמיד אמר [12]אין כל חדש תחת השמש א"ל בא ואראך דוגמתן בעוה"ז נפק אחוי ליה תרנגולת ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידים אילנות שמוציאין פירות בכל יום שנאמר [13]ונשא ענף ועשה פרי מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום ליגלג עליו אותו תלמיד אמר והכתיב אין כל חדש תחת השמש א"ל בא ואראך דוגמתם בעולם הזה נפק אחוי ליה צלף ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש [כ]עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר [14]יהי פסת בר בארץ ליגלג עליו אותו תלמיד ואמר אין כל חדש תחת השמש אמר ליה בא ואראך דוגמתן בעולם הזה נפק אחוי ליה במיהין ופטריות ואכלי מילת נברא בר קורא: [ל]ת"ר הלעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי מעשה בשני בני אדם שהמרו

כל יומא דשבתא של כל שבתות השנים: **הוה יתיב וגרים.** שלא יקרב מלאך המות אליו שהתורה מגינה ממות כדאמרינן בסוטה (דף כא.): **סליק ובחיש באילני.** מנענע המלאך באילנות להשמיע קול תימה: **ולבנים של בית אבא רעבים.** לשתי שאלות הללו הולכתי: **ונח יפה אמר לו.** שלתקנת הכלבים לא הגריכוהו לשנות מלטול גדילה ואת האריה המת ואיו לריכין הדרשנין למשוך את לבנכם: **תחלו וסופו.** וכ"ש שיש עוד בינתיים: **קודם השמש.** אם יעמוד בתורה שקדמה לשמש יש יתרון: **לגנוז.** לוותא שולא"ש: **מהול.** משונה: **משחוק שמשחק עם הרשעים.** שמוקן להם שעה משחקת כדי להאילין חלקן ולטורדן מן העולם הבא: **שמחה של מצוה.** כגון הכנסת כלה: **שחוק.** שחוק ממש שאין דעת שוחק מיושבת עליו ואפילו אינו של לגון מ"מ אין בו ישוב: **קלות ראש.** לגון: **קחו לי מנגן.** מצוה היא להשרות עליו שכינה: **לדבר הלכה.** לריך לפתות במילי דבדיחותא ברישא: **נחלוש טוב.** אם בא ליתן מתוך שמחה מרפין לו חלוש טוב: **נוטפות מר.** מרילות מחמת מימה: **ובדחי רבנן.** נפתח לנגם מחמת השמחה: **מעוי פנים.** שלא יזיקוני: **ומעוזות פנים.** שלא יגא עלי אם ממזרות דהוא עז פנים [כלא ל]: **בדברי תורה.** מוחר לענות כאולתו: **הרה ויולדת יחדיו.** ביום שהרה זה יולדת ולד אחר כמו תרנגולת וכיון שמשמשת בכל יום נמלאת יולדת בכל יום דהכי משמע קרא בכל עת שהיא מתעברת יולדת שממהרת לגמול לורת הולד לזמן מועט: **בא ואראך.** טרם לענותו כאולתו כדי להעמיד דברי תורה על מכונו: **ליגלג.** זו אוולת: **לצף.** מין אילן הטוען ג' מיני פירות אביונות וקפריסין ולולבין וכי איתיה להאי ליתיה להאי כדאמר ברישא מזקנה הנתיים [מ]: **פיסת בר.** משמע גלוסקאות שרחבות כמין פס יד ומשמע כלי מילת כמו כתונת פסיס [מ]: **בר.** כמו לשבור בר (בראשית מב) ולענין כלי מילת בר נקי כמו ברה כחמה (שיר ו): **במהין ופטריות.** שיולאין כמות שהן בלילה אחד ולחבין ועגולין כגלוסקאות: **נברא בר קורא.** שיב כמין לבוש מלויר גדל שביבות הקור של דקל כשהוא שיתקשה קרוי קור: האילן כשהוא רך יולא בכל שנה קודם שיתקשה קרוי קור: שהמרו

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פכ"ז מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע ס"ח סימן שכד סעיף ז:

קט ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כא סמג שם טוש"ע ס"ח סי' שיא סעיף ה:

קי ג מיי' פ"ח מהלכות טלא הלכה טו:

קיא ד מיי' פ"ז מהל' יסודי התורה הלכה ד [כרא"ש פ"ה דברכות סימן ב]:

קיב ה מיי' פ"ג מהל' דעות הלכה ג:

מוסף רש"י

מעוי פנים. שלא יתגרו בי. **ומעוזות פנים.** שלא יוציאו עלי לשון ממזרות (ברכות סז:). **גלוסקאות וכלי מילת.** דרוש פיסת בר לשון פיסת סיד, שביא לחבה, וחטה רחבה לא משמשת שלא פת שמיה, וכלי מילת דרוש פיסת לשון כתונת פסיס (כתובות קיא:).

רב נסים גאון

ואביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו. המצא עיקר (המעשה) [דבר זה] בפרק כירה [דף מג] איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה, ורבי חיננא [בר שלמיה] משמיה דרב אמר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. ובפרק נוטל אדם את בנו [דף קמב] אמרו לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד. ומיכן נלמוד כי אותם שמניחין פת על המנורה שהדליקו את הנר עליה, כדי שיסירו המנורה ממקומה, עוברין הם על המצות ואסור לעשות כן, שלא התירו חכמים להניח ככר אלא למת בלבד ולא לדבר אחר.[נ"א: ומיכאן תדע שאלו שמניחים ככר על המנורה שהדליקו עליה נר שבת כדי שיטלטלוה בשבת וסירוה ממקומה בנגוד לאמת ולנכון ושהוא אסור, אין לעשותו כלל, כי הקבלה לא התירה זאת אלא למת לא זולתו].

רבינו חננאל

ולענין שאילתא דשאילנא, ת"ש נשמתו של אדם היא נרו של הקב"ה שנאמר נר ה' נשמת אדם, מוטב תכבה נרו של בשר ודם מפני נרו של הקב"ה, כלומר אם הוא חולה שיש בו סכנה שרי. אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, שנאמר והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים, וכן לדבר הלכה, והני מילי ברבה אבל בתלמיד לא, שכל תלמיד שאין שפתותיו נוטפות מר תכוינה. **תנו רבנן לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהי קפדן כשמיי, מעשה** שני בני אדם

מסורת הש"ס

[מ] לקמן קט:, [נ] לקמן מג: קמב:, [ס] ברכות ו:, [ע] ל"ל אלעזר], [פ] ספסים קיח. ע"ש, [צ] ס"א שמחה, [ק] עיין בערוך ערך טוף, [ר] [לקמן פח: ספסים קיח.], [ש] [ברכות עז: ושם איתא שתלילא וכו' וכן רלאי לסיוק], [ת] [עי' מוספות ע"ז ה. ד"ה אין בן דוד], [כ] כתובות קיא:, [ל] [תוס' דל"ל פעו"ל ע"ש מיוייס רבים], [מ] [נ"ל ה'], [נ] [יומא פה:], [ס] [כדאי' ספסים נד. נדרים נט:], [ע] [נ"ל דף כח:], [פ] [נראשית לז].

תורה אור השלם

1 כִּי מִי אֲשֶׁר יְחֻבַּר אֶל כָּל הַחַיִּים יֵשׁ בִּטָּחוֹן כִּי לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן הָאַרְיֵה הַמֵּת: קהלת ט ד

2 מָה יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: קהלת א ג

3 סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם: קהלת יב יג

4 טוֹב כַּעַס מִשְּׂחֹק כִּי בְּרֹעַ פָּנִים יִיטַב לֵב: קהלת ז ג

5 לִשְׂחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלֵל וּלְשִׂמְחָה מַה זֹּה עֹשָׂה: קהלת ב ב

6 וְשִׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת הַשִּׂמְחָה אֲשֶׁר אֵין טוֹב לָאָדָם תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּי אִם לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמוֹחַ וְהוּא יִלְוֶנּוּ בַּעֲמָלוֹ יְמֵי חַיָּיו אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הָאֱלֹהִים תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: קהלת ח טו

7 וַעֲתָה קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד יְיָ: מלכים ב ג טו

8 לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים שִׂפְתוֹתָיו שוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר: שיר השירים ה יג

9 אַל תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ פֶּן תִּשְׁוֶה לּוֹ גַּם אָתָּה: משלי כו ד

10 עֲנֵה כְסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ פֶּן יֵהְיֶה חָכָם בְּעֵינָיו: משלי כו ה

11 הֲנִי מֵבִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְקִבַּצְתִּים מִיַּרְכְּתֵי אָרֶץ בָּם עִוֵּר וּפִסֵּחַ הָרָה וִילֶדֶת יַחְדָּו קָהָל גָּדוֹל יָשׁוּבוּ הֵנָּה: ירמיהו לא ז

12 מַה שֶּׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה וּמַה שֶּׁנַּעֲשָׂה הוּא שֶׁיֵּעָשֶׂה וְאֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: קהלת א ט

13 בַּחֹר מִרּוֹם יִשְׂרָאֵל אֲשַׁחֲלֶנּוּ וְנָשָׂא עָנָף וְעָשָׂה פֵּרִי וְהָיָה לְאֶרֶז אַדִּיר וְשָׁכְנוּ תַחְתָּיו כֹּל צִפּוֹר כָּל כָּנָף בְּצֵל דָּלִיּוֹתָיו תִּשְׁכֹּנָה: יחזקאל יז כג

14 יְהִי פִּסַּת בֹּר בָּאָרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ וְיָצִיצוּ מֵעִיר כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ: תהלים עב טז

לעזי רש"י

שולא"ש [שול"ץ]. חבורה.

שהמרו. נתערבו כמו שממרין את היוצים דסנהדרין (דף כה:): **מי ראן הלל.** כלום כאן הלל ולשון גנאי לנשיא ישראל: **מפני מה ראשן של בבלייס סגלגלות.** גילוי"ס בלע"ז שאינו עגול. ליצנא אחרינא ראשן של בבלייס סגלגל עגול: **פרוטות.** רכות: **שדרים בין החולות.** והרוח נושבת וכנסם בתוך עייניהס. ובמקום אחרי מפרש תרוטות לשון עגולות בית מושב שלהן ואף כאן אי אומר כן ומפני שדרים בין החולות שיהא אותס המקום שלא יהא סדק של עייניהס ארוך כשלנו ויכנס בו החול. וכן רגליהס של אפרקייס רחבות שלא יטבעו בבלעי המים ורבותינו מפרשים שדרים בין בצעי המים והולכין יחפין ומתפשטין רגליהן לפי שהמעגל דוחק הרגל ומעמידו על דפוס שלו: **כדי שלא יהא הלל.** לאוי לכך: **הוליאו בגזיפה.** דתניא הכא לקבל דברי חכרות חוץ מדבר אחד וכן גר הכא להתגייר וקבל עליו דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו במסכת כתובות (דף ל:): **גיירינו.** וסמך על חכמתו שסופו שירגילנו לקבל עליו שלא דמיית הא לחוץ מדבר אחד שלא שלא היה כופר בתורה שבעל פה אלא שלא היה מאמין שהיא מפי הגבורה והלל הוכנעה שאחר שילמדנו יסמוך עליו: **אפיך ליט.** כגון תשל"ק: **לאו עלי קא סמכת.** מנין אתה יודע שזו אלף וזו בית אלא שלמדתיך וסמכת עלי. דעל פה נמי סמוך על דברי: **אמת הכנין.** מקל שהוא אמת אורך ומודליס בו אורך הכנין שהיו קוצין עס האומנין כך וכך אמות בכך וכך דמיס: **דעלך סני לחברך לא תעביד.** ריעך וריע אביך אל תעזוב (משלי כז) זה הקב"ה אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאמר שיעבור תביך על דבריך. ל"ל תבירך ממש כגון גזלה גנבה ניאוף ורוב המצות: **אידך.** שאר דברי תורה: **פירוש.** דהא מילתא הוא לדעת איזה דבר שנאמר זיל גמור ומדע: **סופר.** מלמד תיבוקות: **עכסיסי.** תיקוני לרבי המלך לפי הכבוד: **שנשקן.** הגריס הללו: **סדר זרעים.** שעל אמונת האדם קומכין להפרים מעשרותיו כראוי: **חוסן.** לשון יורשין ועל ידי אשה נולדו יורשין: **סדר נזיקין.** מושיען מזהיר לפרוש מהיזק ומהתחייב ממון: **דעת.** עליך מתכמה: **היא אולרו.** הוא עיקר החשוב בעיניו לאלור ולעשות סגולה לזכרון: **קנעת עפים.** לפי שאדם צריך להתעסק בדרך ארץ שאם אין דרך ארץ אין תורה הולרך לקבוע עתים לתורה דבר קבוע שלא ימשך כל היום לדרך ארץ: **כפריה וכיה.** היינו חוסן: **לפיס ליעועס.** לדברי הגגיאים: **הכנס דבר מחוך דבר.** היינו דעת: **קב חומטון.** ארץ מלאה ומשמרת את הפירות מהתליע: **ואינו חושש.** למוכרה בדמי חטין דלאו אונאה היא שהרי שמירתן בכך: ירא את

שהמרו זה את זה. דיני אסמכתא מפורש במקוס אמר (בבא מציעא דף עד. וסס)[א]: **אמונה** זה סדר זרעים. מפרש בירושלמי[ב] שמאמין בחי העולמים[ג] וחולש: וסותר

שהמרו זה את זה אמרו כל מי שילך ויקניט את הלל יטול ד' מאות זוז אמר אחד מהם אני אקניטנו אותו היום ע"ש היה והלל חפף את ראשו הלך ועבר על פתח ביתו אמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש א"ל שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאל מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות א"ל בני שאלה גדולה שאלת מפני שדרין בין בצעי המים ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו א"ל בני מה אתה מבקש א"ל שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאל מפני מה רגליהם של אפרקיים רחבות א"ל בני שאלה גדולה שאלת מפני שדרין בין בצעי המים אמר לו שאלות הרבה יש לי לשאול ומתירא אני שמא תכעוס נתעטף וישב לפניו א"ל כל שאלות שיש לך לשאול שאל א"ל אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל א"ל הן א"ל אם אתה הוא לא ירבו כמותך בישראל א"ל בני מפני מה א"ל מפני שאבדתי על ידך ד' מאות זוז א"ל הוי זהיר ברוחך כדי הוא הלל שתאבד על ידו ד' מאות זוז וד' מאות זוז והלל לא יקפיד: ת"ר מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו כמה תורות יש לכם אמר לו שתים תורה שבכתב ותורה שבעל פה א"ל שבכתב אני מאמינך ושבעל פה איני מאמינך גיירני ע"מ שתלמדני תורה שבכתב גער בו והוציאו בנזיפה בא לפני הלל גייריה יומא קמא א"ל א"ב ג"ד למחר אפיך ליה א"ל והא אתמול לא אמרת לי הכי א"ל לאו עלי דידי קא סמכת דעל פה נמי סמוך עלי: שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי א"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני [ה]הלל [ו]גייריה אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור: שוב מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש ושמע קול סופר שהיה אומר [1]ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד אמר הללו למי אמרו לו לכהן גדול אמר אותו נכרי בעצמו אלך ואתגייר בשביל שישימוני כהן גדול בא לפני שמאי אמר ליה גיירני על מנת שתשימני כהן גדול דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני הלל גייריה א"ל כלום מעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיסי מלכות לך למוד טכסיסי מלכות הלך וקרא כיון שהגיע [2]והזר הקרב יומת אמר ליה מקרא זה על מי נאמר א"ל אפי' על דוד מלך ישראל נשא אותו גר קל וחומר בעצמו ומה ישראל שנקראו בנים למקום ומתוך אהבה שאהבם קרא להם [3]בני בכורי ישראל כתיב עליהם והזר הקרב יומת גר הקל שבא במקלו ובתרמילו על אחת כמה וכמה בא לפני שמאי א"ל כלום ראוי אני להיות כהן גדול והלא כתיב בתורה והזר הקרב יומת בא לפני הלל א"ל ענוותן הלל [3]ינוחו לך ברכות על ראשך שהקרבתני תחת כנפי השכינה לימים נזדווגו שלשתן למקום אחד אמרו קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה: אמר ר"ל מאי דכתיב [4]והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו' אמונת זה סדר זרעים עתיך זה סדר מועד חוסן זה סדר נשים ישועות זה סדר נזיקין חכמת זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות ואפ"ה [4]יראת ה' היא אוצרו אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו [5]נשאת [3]ונתת באמונה [3]קבעת עתים לתורה עסקת בפו"ר צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעלייה הלך והעלה לו א"ל עירבת לי בהן קב חומטון א"ל לאו א"ל מוטב אם לא העליתה: תנא דבי ר"י [7]מערב אדם קב חומטון בכור של תבואה ואינו חושש: אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת

א) [עי' תוס' יומא קט: ד"ה רעה וכו'], ב) [בכרכות נב. ומ"ק], ג) [עי' תוס' סנהדרין ז. ד"ה אלא והוס' קדושין מ: ד"ה לקן], ד) זה שיך לדיני ממילה, ה) [סוטה מז. סנהדרין קז: בכורות מד. [תענית כד. נדרים סו:],

גליון הש"ס

גמרא הלל נזיר"ה. עי' יומא דף כד ע"ב תוס' ד"ה לא כימי ודף קט ע"ב תוס' ד"ה רעה:

לעזי רש"י

בילונ"ה [בישלונק"ש]. מארך, אינו מעוגל יפה.

רבינו חננאל

בג' בני אדם שהמרו זה את זה, כל מי שיקניט הלל יטול [ד' מאות] זוז כו'. אמר ר"ל והיה אמונת עתיך וגו', אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקים, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות, ואף על פי [כן] יראת ה' היא אוצרו, אי איכא יראת ה' אין ואי לא לא. **רבא אמר** בשעה שמכניסין את האדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, ציפית לישועה, פילפלתה בחכמה, הבנתה דבר מתוך דבר, אע"פ שיש בידך כל אילו אי איכא יראת שמים אין ואי לא לא. פי' חומטון, חול מערבין בתבואה, ואינו בא בה סלמנטון והיא רצינתא, ומפורש בסוף המוכר את הספינה. כל ת"ח שיש בו תורה ואין בו

קינ א טור וס"ע ס"ח סי' קט:

קיד ב מיי' פ"ז מהל' מ"ת הלכה ח טור וש"ע ס"ח סימן קנה סעיף ג:

תורה אור השלם

1 וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאֵפוֹד וּמְעִיל וּכְתֹנֶת תַּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וְעָשׂוּ בִגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ לִי:

2 וּבְנִסְעַ הַמַּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְּוִיִּם וּבְהַחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְּוִיִּם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת:

3 וְאָמַרְתָּ אֶל פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְיָ בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל:

שמות ד כב

4 וְהָיָה אֲמוּנַת עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת וָדָעַת יִרְאַת יְיָ הִיא אוֹצָרוֹ:

ישעיהו לג ו

מוסף תוספות

א. [ד]ר"ת וכו' (ה)הגיה בספר הישר גבי עובדא דשנים שהמרו זה את זה [הכא], שהקנו זה לזה, דאי לא הקנו, ליהודי בהו וכו' [כיון] שאין לו שום תביעה. תוס' ב"מ עד. ד"ה הכא, ב. עובד(י) האדמה, (ו)לא ידע(י) אם יצלח(ו) אם לאו, [אלא]. שיטה לרש"ן. ג. שיצמיח זרעו. תוס' הכא"ש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות